BOSHLANG‘ICH SINFDA “TARBIYA” FANINI O‘QITISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK-YONDASHUVLAR

Kurbanova Dilrabo Xaitbayevna
Guliston davlat pedagogika instituti
stajor-o‘qituvchisi
dilrabokurbonova54@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada boshlang‘ich sinfda tarbiya fanini o‘qitishning nazariy asoslari, pedagogik-metodik yondashuvlar va ularning samaradorligini baholash masalalari yoritib berilgan. Boshlang‘ich sinfda tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik-metodik yondashuvlarni samarali qo‘llash o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi.Maqolada o‘qitish jarayonini sifatli tashkil etish, o‘quvchilarning qiziqishlarini va ijodiy salohiyatlarini rivojlantirish, pedagogik-metodik yondashuvlarning samaradorligini muntazam baholash orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini jamiyatga munosib a’zo bo‘lishga tayyorlash mumkinligi aks ettirilgan.

Kalit so‘zlar: tarbiya, tarbiya fanining mohiyati va ahamiyati,o‘qitish metodlari,tadqiqot natijalarining umumlashtirilishi.

Abstract: The theoretical foundations of education in primary school, pedagogical-methodical approaches and issues of evaluating their effectiveness are explained in the article. The effective use of pedagogical-methodical approaches in teaching the science of education in the primary school makes a great contribution to the personal development of students. it is reflected that it is possible to prepare elementary school students to become worthy members of society through regular evaluation of their effectiveness.

Key words: education, the essence and importance of the science of education, teaching methods, generalization of research results.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining shaxsiy rivojlanishida tarbiya fanining o‘rni beqiyosdir. Ularning axloqiy, huquqiy, estetik va jismoniy tarbiyalanishiga katta hissa qo‘shadi. Shu bilan birga, zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlaydigan, ularning qiziqishlarini va ijodiy salohiyatlarini rivojlantiradigan pedagogik-metodik yondashuvlarga talab ortib bormoqda. Shuning uchun, boshlang‘ich sinfda tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik-metodik yondashuvlarning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganish juda muhimdir.

Tarbiya fanining mohiyati o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlash, ularning axloqiy, huquqiy, estetik va jismoniy sifatlarini shakllantirishga qaratilgan. U o‘quvchilarga jamiyatda to‘g‘ri xulq-atvor qoidalarini o‘rgatish, ularning vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik, mehnatsevarlik va boshqa ijobiy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tarbiya fanini o‘qitishning asosiy maqsadi o‘quvchilarni axloqiy, huquqiy, estetik va jismoniy jihatdan shakllantirish, ularning shaxsiy rivojlanishini ta’minlashdir. Bu jarayon o‘quvchilarni jamiyatda munosib hayot kechirishga, o‘zlarini va atrof-muhitni hurmat qilishga, o‘z huquqlari va majburiyatlarini bilishga, estetik qadriyatlarni anglashga va sog‘lom turmush tarzini olib borishga tayyorlashni o‘z ichiga oladi.

Tarbiya fanini o‘qitishning vazifalari quyidagilar:

Axloqiy tarbiya: O‘quvchilarga axloqiy qoidalarni o‘rgatish, ularning halollik, adolatlilik, insonparvarlik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mas’uliyatlilik, o‘zaro hurmat va boshqa ijobiy fazilatlarini shakllantirish.

Huquqiy tarbiya: O‘quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirish, ularning o‘z huquqlari va majburiyatlarini bilishini, qonunlarga bo‘ysunishini, huquqiy mas'uliyatni anglashini ta'minlash.

Estetik tarbiya: O‘quvchilarning estetik didini rivojlantirish, ularning go‘zallikni anglashini, san'at asarlarini tushunishini, o‘zlarini va atrof-muhitni go‘zallik bilan bezashga intilishini ta'minlash.

Jismoniy tarbiya: O‘quvchilarning jismoniy rivojlanishini ta’minlash, ularning sog‘lom turmush tarzini olib borishini, jismoniy mashqlar bilan shug‘ullanishini, o‘z tanasini va salomatligini himoya qilishini ta'minlash.

Vatanparvarlik tarbiyasi: O‘quvchilarning vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish, ularning o‘z vataniga bo‘lgan muhabbatini, tarixini, madaniyatini, tabiatini hurmat qilishini, vatan himoyasi uchun tayyor turishini ta'minlash.

Pedagogik-metodik yondashuvlar ta’lim jarayonini samarali tashkil etish va o‘quvchilarning bilim olish jarayonini jonlantirishda muhim ahamiyatga ega.Ular o‘quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, ularning qiziqishlarini va ijodiy salohiyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

Ushbu yondashuvlardan to‘rt asosiy turi: **o‘yinli o‘qitish, muammoli o‘qitish, loyihaviy o‘qitish va interfaol o‘qitish** o‘quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va amaliy ko‘nikmalarni oshirishga yordam beradi. Har bir yondashuvning o‘ziga xos afzalliklari mavjud.

1. O‘yinli o‘qitish. O‘yinli o‘qitish jarayonida bolalar o‘yin orqali bilim olishadi, bu esa o‘rganishni qiziqarli va qulay qiladi. O‘yinlar o‘quvchilarni o‘rganishga rag‘batlantiradi va darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.O‘yinlar orqali o‘quvchilar ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.Ushbu metod orqali o‘quvchilar nazariy bilimlarni amaliyotda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.Tarbiya darslarida o‘yinli o‘qitish usuli o‘quvchilarning qiziqishini oshirish va ularni faol ishtirok etishga undashda samarali hisoblanadi.O‘yinli o‘qitish, o‘quv jarayonini jonlantirish bilan birga, bolalarga o‘rganish jarayonida ko‘proq quvonch keltiradi. Ushbu usulda o‘qituvchilar o‘quvchilarga bilim berishdan tashqari, ularni axloqiy va ijtimoiy ko‘nikmalarga ham o‘rgatadilar. Tarbiya darslarida o‘yinli o‘qitish usuli o‘quvchilarni bilim olish jarayonida faol ishtirok etishga, ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga va motivatsiyalarini oshirishga yordam beradi. Ushbu usul, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, bolalar uchun o‘rganishni quvnoq va foydali qiladi. O‘qituvchilar o‘z darslarida ushbu usulni keng qo‘llashlari kerak, chunki bu o‘quvchilarni hayotga tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi.O‘quvchilarning qiziqishlarini oshirish, ularning faol ishtirokini ta'minlash, ularning bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirishga qaratilgan. O‘yinlar o‘quvchilarga o‘rganish jarayonini qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi.O‘yin texnologiyasi o‘quv jarayonining ma’lum qismini qamrab oladigan yaxlit ta’lim sifatida tashkil etiladi. O‘yin texnologiyalari dars davomida o‘quvchilarni qiziqtirish, rivojlantirish, raqobat muhitini yuzaga keltirish uchun foydalaniladigan usullardir. O‘yinda o‘quvchilar nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llash imkoniga ega bo‘ladilar.

2. Muammoli o‘qitish. Muammoli o‘qitish usuli o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘quvchilar real hayotdagi muammolarni tahlil qilishga va ularga yechim izlashga undaladi.

Ushbu yondashuv o‘quvchilarni mustaqil fikr yuritishga, shuningdek, o‘zaro muloqot qilishga rag‘batlantiradi.Muammoli vaziyatlar o‘quvchilarni yangicha fikr qilishga va ijodkorlikni oshirishga yordam beradi.Muammoli o‘qitish — bu o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik usul bo‘lib, unda ta'lim jarayoni muammo yoki vaziyat atrofida tashkil etiladi. Bu yondashuv o‘quvchilarga muammolarni hal qilish, tahlil qilish va qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi.

Muammoli darsning bosh maqsadi – o‘quvchilarning o‘rganilayotgan mavzuga doir muammolarni to‘liq tushunib yetishiga erishish va ularni hal eta olishga o‘rgatishdan iborat. Muammoli ta’limni amaliyotda qo‘llashda asosiy masalalardan biri o‘rganilayotgan mavzu bilan bog‘liq muammoli vaziyat yaratishdan iborat.

3. Loyiha asosida o‘qitish. Loyiha asosida o‘qitish o‘quvchilarga amaliy ko‘nikmalarni egallash, o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llash va yangi g‘oyalar ishlab chiqish imkonini beradi.O‘quvchilar o‘zlari tanlagan mavzular bo‘yicha mustaqil ish olib borishadi, bu esa ularning

ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.Guruhli ish orqali o‘quvchilar o‘zaro muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini oshiradilar, bu ijtimoiy ko‘nikmalarni kuchaytiradi.O‘quvchilar loyihalarni ishlab chiqish, ularni amalga oshirish va natijalarini taqdim etish jarayonida o‘z bilim va ko‘nikmalarini qo‘llaydilar.

4. Interfaol o‘qitish. Interfaol o‘qitish o‘quvchilarning darsda faol ishtirok etishini ta’minlaydi, bu esa ularning motivatsiyasini oshiradi,Shunda ta’lim jarayoni qiziqarli bo‘ladi.O‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda etish, o‘rganilgan materialni muhokama qilish va o‘zaro baham ko‘rish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Interfaol o‘qitish metodlari o‘quvchilarga muloqot qilish, fikr almashish, o‘zaro yordam berish imkonini beradi.Interfaol metodlar – bu jamoa bo‘lib fikrlash , deb yuritiladi.Bu metodlarning o‘ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o‘quvchilarning birgalikda faoliyat ko‘rsatishi orqali amalga oshiriladi. Interfaol metodlarni qo‘llash dars samaradorligini oshirishga katta yordam beradi. Interfaol ta’limning asosiy mezonlari: o‘quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati,o‘quvchilar tashabbus ko‘rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo‘lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo‘lib, ular ta’lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o‘ziga xos ahamiyatga ega.Mashg‘ulotda vaqtdan unumli foydalanish zarur va shart hisoblanadi. Buning uchun zarur vositalarni to‘g‘ri tanlash, tayyorlash hamda mashg‘ulot o‘tkazuvchilar va ularning vazifalari aniq belgilangan bo‘lishi lozim. Interfaol metodlar bilan an’anaviy ta’lim usullari orasida o‘ziga xos farqlar mavjud bo‘lib, har bir o‘qituvchi bu farqlarni qiyoslashi, ularning bir-biriga nisbatan afzalliklari va kamchiliklarini darsni rejalashtirish va uni o‘tkazish usullarini tanlashda to‘g‘ri hisobga olishi kerak.

Hozirgi kunda eng ommaviy interfaol ta’lim metodlari quyidagilardir:

1. **Interfaol metodlar**: “Muammoli ta’lim”, “Keys-stadi”, “Blist-so‘rov”, “Modellashtirish”, “Ijodiy ish” va boshqalar.

2. **Interfaol ta’lim strategiyalari**: “Aqliy hujum”,“Bumerang”,“Zig-zag”, “Zinama-zina”, “Muzyorar”,“Yumaloqlangan qor”.

3. Interfaol grafik organayzerlar: “Baliq skeleti”, “BBB”, “Venn diagrammasi”, “T-jadval”, “Insert”, “Klaster” va boshqa ko‘plab misollarni keltirishimiz mumkin. Interfaol grafik organayzerlarni ajratishda bunday mashg‘ulotlarda asosiy fikrlar turli grafik shakllarda yozma ko‘rinishda ifodalanishiga asoslaniladi.

Ushbu yondashuv, ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida o‘zaro muloqot va hamkorlikni kuchaytiradi.

O‘qitishda o‘yinli, muammoli, loyihaviy va interfaol yondashuvlar o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ushbu yondashuvlar yordamida tarbiya fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilar faol ishtirok etishga undaladi, bu esa ularning bilimlarni yaxshiroq o‘zlashtirishiga va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, pedagogik-metodik yondashuvlarning to‘g‘ri tanlanishi va qo‘llanilishi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tarbiyasi va ta'limida muhim ahamiyatga ega. O‘qituvchilar o‘z darslarida ushbu metodlarni integratsiyalash orqali nafaqat bilim berish, balki o‘quvchilarni hayotga tayyorlash va ularning shaxsiy rivojlanishiga ko‘mak berishi lozim. Kelajakda ushbu yondashuvlarni amaliyotda yanada takomillashtirish va rivojlantirish ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N.To‘xtaev, A.Xolmuhamedov. “Pedagogika”. -T.: O‘qituvchi nashriyoti, 2017

2. U.Umarov, A.Axmedov. “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi”. -T.: Fan va texnologiya nashriyoti -2019.

3. G.A.Jalolov, N.O‘.Sodiqov. “Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat”. -T.: Noshir nashriyoti. -2020.

4. N.Norboyeva. “Ta’limda metodik yondashuvlar”. - T.: Innovatsiya nashriyoti, 2021.

5. M.Toshbekova. “Tarbiya darslarida faol va interfaol o‘qish uslublaridan samarali foydalanish”mavzusidan ma’ruza matni. - T., 2022.